

Pohnutý osud výmaleb v sala terreně zámku v Rychnově nad Kněžnou při jejich nedávné obnově a restaurování a neobvyklý problém nutnosti opakovaného transferu (retransferu)

The Eventful Fate of the Wall Paintings in the Sala Terrena of Rychnov nad Kněžnou Château during Their Recent Conservation and Restoration, and the Unusual Problem of Repeated Transfer (Retransfer)

Táňa Šlězová

Klíčová slova:

restaurování | nástěnná malba | havárie | transfer

Keywords:

restoration | wall painting | failure | transfer

Příspěvek představí objekt tzv. sala terreny v areálu zámku Rychnov nad Kněžnou, který prošel v letech 2014–2022 z důvodu havarijního stavu rozsáhlou stavební i restaurátorskou obnovou. Blíže ukáže celkovou náročnou a neobvyklou problematiku restaurování barokních nástěnných a nástropních maleb této prostory.

Stěžejní částí příspěvku bude popis náročné obnovy a restaurování stropu, při níž došlo k selhání některých realizačních postupů, jež vedly k destrukci stropní konstrukce s transferovanými a zrestaurovanými malbami. Následný postup identifikace příčin havárie a hledání nového technického řešení její sanace, včetně záchrany maleb samotných, pak představoval zcela neobvyklý a ojedinělý proces, který si příspěvek bere za cíl vnést do povědomí odborné veřejnosti jako poučení hodný příklad odborné praxe. Bylo totiž přikročeno k unikátnímu postupu – a sice opakovanému transferování (retransferu) a částečnému zpětnému návratu původních maleb na strop sala terreny, což představuje zcela vzácný technický i restaurátorský problém, s minimální praktickou historickou zkušeností. Na uskutečněný opakovaný transfer je nutné náležitě upozornit jako na zcela neobvyklý restaurátorský úkol, mimořádnou technickou a technologickou výzvu. Prezentace tohoto restaurátorského zásahu zároveň nabízí prostor pro kritickou reflexi a je přínosným příkladem nabízejícím poučení z neúspěšné obnovy památky, jež paradoxně umožnila uplatnit zcela ojedinělý, ale pro obor přínosný restaurátorský zásah.

The contribution will present the sala terrena of Rychnov nad Kněžnou Château, which underwent extensive structural and conservation restoration works between 2014 and 2022 due to its critical structural condition. It will outline the demanding and unusual issues associated with the conservation and restoration of the Baroque wall and ceiling paintings in this space.

Particular attention will be given to the restoration of the ceiling, during which failures in certain stages of implementation led to the collapse of the ceiling structure together with the transferred and restored paintings. The contribution will then present the subsequent process of identifying the causes of the failure and seeking a new technical solution for remediation, including the rescue of the paintings themselves.

The outcome will be discussed as an exceptional conservation approach involving repeated transfer (retransfer) and the partial reinstallation of the original paintings onto the ceiling of the sala terrena. This rare technical and conservation issue, with very limited historical precedent, will be presented as an instructive case for professional conservation practice. It will also offer space for critical reflection on a failed restoration process that paradoxically enabled a unique and field-advancing intervention.

Zámek v Rychnově nad Kněžnou je rozsáhlé šlechtické sídlo, budované rodem Kolovratů (dnes Kolowrat-Krakovský), kterýžto ho, s výjimkou období komunistického zestátnění (1948–1989), vlastní dodnes.

Zámecký areál představuje rozsáhlý barokní komplex, který zahrnuje zámecký objekt s parkem a mnoha dalšími budovami. Nejvýraznější a v současnosti prezentovanou podobu areálu představuje vrcholně barokní přestavba z let 1712–1724. Zámecká budova je čtyřkřídlou symetricky komponovanou stavbou s nádvořími a napojenými postranními funkčními hospodářskými budovami. Komplex dále doplňují solitérní stavby jízdárny, kostela Nejsv. Trojice a zvonice. Na severozápadní straně stojí zámecká budova na svahu vyrovnaném vysokou terasou. Ta je na severní a jižní straně ohraničená dvěma zrcadlovými přízemními objekty vystupujícími z fasády zámeckého křídla. Náš příspěvek věnuje pozornost jižnímu z těchto objektů, nazývanému „sala terrena“ – tedy otevřená přízemní zahradní stavba.

Pro pochopení kontextu příspěvku a restaurátorské problematiky je nezbytné říci něco o její historii. Zbudovaná byla v rámci vrcholně barokní přestavby ve 20. letech 18. století. Šlo o jednoduchou obdélnou stavbu, směrem na terasu otevřenou okny a dveřmi, uvnitř s plochým rákosovým stropem a vnitřním vstupem propojujícím ji se zámeckým křídlem. Jak napověděly provedené restaurátorské průzkumy¹, byl interiér v době výstavby pojednán barokními nástěnnými a nástropními malbami. Jednalo se o malby s figurálními výjevy, provedené v technice vápenné secco malby. Pravděpodobně ke konci 18. století nebo zkráj 19. století² došlo ke kompletnímu přemalování původní výzdoby. Nové iluzivní malby, provedené v technice vápenný nátěr v technice vápenného secca, zdobily strop motivy otevřené oblohy s alegorickými ženskými postavami a andělky. Stěny v rokokově romantizujícím duchu zdobila iluzivní řada kamenných oblouků s průhledy do krajiny. Ve 30. letech 19. století byly stavebně upravovány dveřní vstupy v dlouhé stěně vedoucí na terasu. Malby na stěnách byly s touto úpravou napekovány a přeštukovány. Strop byl upraven sesekáním původního štukového zrcadlového orámování a fabionu a rovněž přeštukován. Následná výmalba pojednala jednoduchou dekorativní výzdobou pouze strop. Poslední celoplošnou reprezentativní výmalbu ve stylu neo-klasicismu interiér získal v 2. polovině 19. století³ Strop byl pojat dekorativně, avšak stěny zdobila iluzivní malba architektury klasického řádu s průhledy do krajiny. Od poloviny 20. století, kdy byl zámecký areál v nucené státní správě, ztratila sala terrena svůj původní účel. Užívala se jako skladiště a byla zanedbávána. Proběhla zde necitlivá vestavba sníženého stropu a příček s výměnou původních oken a dveří za socialistický standard, což historický objekt devalvovalo.

Po restitučním navrácení rychnovského zámku zpět rodu Kolovratů nebyl stav sala terreny dobrý. Její postupná devastace započatá neúdržbou a nevhodným užíváním na sebe nenechala dlouho čekat a vyvrcholila závažným poškozením střechy a krovu, které dospělo až do havarijního stavu konstrukce, přítomnosti dřevomorky a lokálních propadů stropu.

Zhruba od roku 2014 započala stavební sanace a rekonstrukce objektu. Teprve po opravě střechy, krovu a stabilizaci propadajícího se stropu ze strany krovu mohla začít záchrana vnitřní výmalby. V průběhu stavební sanace byly provedeny restaurátorské průzkumy výmalby, které identifikovaly jejich výše popsaný složitý a vrstevnatý historický vývoj. Nález cenných barokních a rokokových figurálních maleb pak vedl k rozhodnutí havarijně strop za každou cenu udržet a zachránit.

Dvě nejmladší malířské výzdoby z 19. století, provedené v technice hlinkové malby, se vlivem nevhodných podmínek dochovaly ve velmi špatném stavu, silně nesoudržné. Klasiciující malby na stěnách nebylo možné zachovat a prezentovat i vzhledem k jejich přebílení ve

1 Josef Červinka, Michal Vedral, Lucie Bartůňková, *Restaurátorský průzkum sala terreny na zámku v Rychnově nad Kněžnou*, Restaurátorská zpráva, 2014, uloženo v Archivu NPÚ, ÚOP Josefov; Petr Prokopec, *Restaurátorský průzkum – restaurátorský záměr restaurování nástěnné malby sala terrena, zámek Rychnov nad Kněžnou*, Restaurátorská zpráva, 2017, uloženo v Archivu NPÚ, ÚOP Josefov.

2 Datování není archivně ani stavebněhistoricky doloženo. Vyplývá z formální stylistické analýzy malby autorkou textu, v úzké souvislosti s určením motivu maleb.

3 V pramenech se zmiňuje oprava objektu v 70. letech 19. století a dle stylistické analýzy lze předpokládat, že v souvislosti s ní mohla zmiňovaná výmalba vzniknout. Vilímková, M.: *Státní zámek Rychnov nad Kněžnou, Stavebně-historický průzkum I. svazek*. Praha: SÚRPMO, 1980. str. 44.

Obr. 1 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Pohled na vzpěrami vzepřený strop poškozené stavby před obnovou, s patrnou destrukcí stropu i silně poškozenou nejmladší neoklasiciistní výmalbu. [TŠ, 2017]

Obr. 2 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Strop ve fázi po odkrytu na rokokovou malbu a provedeném ochranném přelepu, s patrným rozsahem havárie stropu. [RŠ, 2018]

Obr. 3 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Detail figurální rokokové malby alegorické postavy na stropu, stav po restaurátorském odkryvu. [TŠ, 2018]

spodní polovině stěn⁴ a obtížnému odkryvu. Zato obě starší vrstvy byly dobře a celistvě dochované jak na stěnách, tak na stropu. Pro zvolení výsledné koncepce obnovy historické vrstvy, na kterou bude proveden odkryv, vzešel celkem přirozený příklon k prezentování rokokové výmalby, s uchováním starší barokní malby skryté pod ní.

Záchrana havarijního stropu s cennými malbami si vyžádala náročnou, leč efektivní, metodu transferu⁵. Transfer jako primárně riskantní restaurátorský zákrok zde byl komplikován několika skutečnostmi a představoval tak hned v prvopočátku složitou technickou výzvu, neboť měl poměrně netypicky zachytit souvrství dvou kvalitních malířských vrstev, bez rizika jejich poškození či vzájemného oddělení. Technologie transferu proto vyžadovala provedení posílení soudržnosti obou vrstev fixáží. Bylo však nutné volit takovou fixáž, která nezpůsobí nevratné slepení obou vrstev malby a neznemožní tak potenciální budoucí zásah vyžadující jejich vzájemnou separaci a rovněž nebude blokovat úspěšnou aplikaci následných technologických kroků transferu (zejména materiály pro ochranné přelepy a jejich následné odmytí). Jiné diskutované metody a varianty vykazovaly mnohem více problematických jevů a technických komplikací⁶. Pro ověření navrhované varianty přístupu a technologie byl proveden menší zkušební transfer, na kterém bylo ověřeno chování malířských vrstev při všech krocích transferu, jeho výsledek a efekt.

4 K přetření maleb došlo v 80. letech v souvislosti s instalací sníženého stropu a příček. Spodní úsek stěn byl zabílen v rámci budování těchto nových funkčních prostor. Horní úsek stěn a strop byly skryty nad novým sníženým stropem.

5 Transfer a restaurování stropních maleb byl proveden v letech 2018–2019 restaurátory Romanem Ševčíkem a Martinem Martanem.

6 Navrhovaných a diskutovaných variant přístupu obnovy stropu bylo více. Pro hlubší seznámení s odbornými postoji a hodnocením restaurátorů, kteří připravovali záměry odborných postupů, lze zmínit tyto: 1) Zakonzervování stropu, překrytí novým podvěšeným stropem, který by původní strop fixoval k vazným trámům a zásah by tak oddálil do budoucna s vírou v nové možnosti v oboru. 2) Odkryv nejstarší barokní malby, její standardní transfer a následná zpětná prezentace na opravené stropní konstrukci. Bohužel s vynucením ztráty všech mladších maleb, včetně hodnotné rokokové výmalby. 3) Pokus o transfer každé vrstvy jednotlivě (míněny dvě nejstarší vrstvy – barokní a rokoková). To vytváří problém s adjustací jedné z maleb (neosazované zpět na strop), případně pokus o osazení obou vrstev zpět na strop v jejich původním řazení. 4) Odkryv rokokových maleb s doodkrytím nejstarších barokních maleb v plochách rokokového pozadí bez výjevů. V této podobě učinit transfer omítek s malbami a následně zpětné osazení s možností finální prezentace rokokové malby s analytickými úseky odkrytých maleb barokních.

Obr. 4 Pohled na stěny v průběhu restaurátorských odkryvů na rokokovou výmalbu odkrývající motivy obloukové architektury s průhledy do krajiny. [TŠ, 2018]

K úspěšnosti transferu bylo nutné provést nejprve odkryv na rokokovou malířskou vrstvu. Odkryv probíhal na shora (z krovu) zajištěné konstrukci havarijně poškozeného stropu vzepřeného podpěrami. Po odstranění a očištění mladší štukové omítky se objevily kvalitní, velmi dobře dochované rokokové figurální malby. Jako zázrakem se již odpadlé části stropu vyhnuly většině vyobrazených figur. Poté došlo k nanesení plošného ochranného přelepu a postupnému odřezávání a snášení jednotlivých dílů. Jako poslední byly zajišťovány a transferovány plochy pod vzpěrami. Při odkryvu byly nalezeny otisky po původním, později odsekaném, štukovém rámu a fabionu, které byly v rámci obnovy zrekonstruovány do pravděpodobné podoby dle analogií.

Strop byl po odstranění omítek určen ke kompletní výměně. Nahradila ho nová dřevěná samonosná konstrukce s prkenným podbitím opatřeným rákosovou rohoží, nahozená vápenou jádrovou omítkou⁷.

Na připravenou novou stropní konstrukci restaurátoři provedli kompletní osazení transferovaného barokního stropu. Po šetrném a opatrném odstranění přelepů se restaurátorům podařilo udržet souvrství obou maleb, takže nedošlo téměř k žádným ztrátám. Z technologického hlediska byl prováděn transfer metodou stacco, v nejhavarijnějších partiích též massello (sejmutí včetně rákosové rohože). Odkryté rokokové malby byly plošně fixovány slabým 3% roztokem Bevy 375 v toluenu, jako prostředku, který zajistil nutnou stabilitu a soudržnost vrstev, ale zároveň i reverzibilitu vůči originální technice malířského souvrství (vápenné podklady, vápená malba⁸). Následoval standardní postup plošných přelepů gázou za pomoci methylcelulózy, po jejichž proschnutí došlo k rozvržení dělení a následnému řezání dílů, jejich identifikaci a značení pro zpětné správné osazení. Snímání dílů oddělením omítky od stropu nemohlo probíhat metodou poklepem paličkou jako u klasické freskové malby.

7 V této fázi nutno uvést, že celou restaurátorskou obnovu vnitřních ploch stěn a stropu, včetně prací stavební povahy, zajišťoval generální dodavatel (firma RE, s. r. o.), který na jednotlivé práce či úseky najímal subdodavatele (restaurátory a řemeslníky či stavební firmy). Práce tak byly děleny mezi více dodavatelů, byť na sebe měly úzkou návaznost.

8 V případě barokní i rokokové malby byly provedeny na podklad bílého vápeného nátěru. Malba samotná byla provedena pigmenty pojenými vápeným pojítkem. V případě rokokových maleb byla před samotnou malbou na podkladový vápený nátěr provedena rozkresba námětů olůvkem.

Obr. 5 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Pohled do prostoru po havárii části stropu. [TŠ, 2020]

Muselo dojít k jejímu odřezání v místě oddělování omítky od rákosové rohože. Po sejmutí celkem cca 140 dílů došlo ke ztenčení jejich zadní strany zhruba na 0,5 cm, její fixaci Primalem SF16 a vyrovnání vápenným štukem posíleným textilní výztuhou. Zpět na strop pak byly osazovány za pomoci speciální malty Teraco-transfer. Po odmytí ochranných přelepů byly veškeré chybějící úseky, místa řezů a defekty vytmeleny, podloženy vápenným nátěrem a vyretušovány. Výsledek provedených náročných restaurátorských prací na stropu byl nanejvýš zdařilý a kvalitní.

Po dokončení transferu stropu navazovalo restaurování maleb na stěnách. Odkryv na sekundární rokokovou výmalbu odhalil kvalitní architektonický rozvrh stěn iluzí kamenných pilířů klenutých oblouky, které se v romantickém duchu pomíjivosti již rozpadají v ruiny, jež pohlcuje příroda. V průhledech se zjevuje krajina, které v dále dominují různorodé bukolické stavby a objekty jako např. holandský větrný mlýn, hradní zřícenina, chrám se sochou bohyně, antické ruiny, mostky apod. V době restaurování sala terreny nebyly tyto náměty identifikovány. V rámci umělecko-historického bádání se autorce článku podařilo určit, že se jedná o zobrazení pozdně barokního pařížského parku Monceau, s jeho fantaskními romantickými objekty. Výmalba tak byla zřejmě vytvořena na objednávku, podle dobových grafických předloh, které tehdejší park a jeho kuriózní stavby zachycovaly. Problematika restaurování

Obr. 6 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Strop po instalaci nového rabicového pletiva, před nahozením jádrové omítky. [PL, 2022]

Obr. 7 Zámek Rychnov nad Kněžnou. Pohled na podruhé transferované snesené omítky stropu sala terreny, včetně sběru havarovaných částí. Zobrazen je stav v průběhu zajišťovacích a kompletačních restaurátorských úkonů omítkových dílů dočasně pracovní deponovaných v objektu lázně. [PL, 2022]

maleb na stěnách byla relativně standardní. Po jejich kompletních odkryvu bylo zřejmé, že původně obloukový architektonický řád obíhal místnost na všech stěnách, což v 19. století narušil velký stavební zásah do severní stěny, kde malby absentují. Na ostatních stěnách byly rovněž lokality s menšími i většími absencemi maleb. Tématem vyžadujícím dopřesňování restaurátorské koncepce zde byla zejména výsledná prezentace maleb – míra a forma barevných retuší a rekonstrukcí. Na obloukovém architektonickém řádu byla uplatněna napodobivá, avšak rozeznatelná, forma retuše, a poněvadž byl koncept architektonického řádu nezpochybnitelně zřejmý, byly provedeny i větší rekonstrukce sloupů s oblouky v místech, kde se z originálu dochovaly jen fragmenty. Jiný přístup k retuši byl nastaven u průhledů do krajiny, kde se uplatnila zejména lokální forma retuše, která ve větších absentujících plochách výtvarně rehabilitovala pouze základní rozvržení plánů a krajinného horizontu.

Zajímavým metodickým problémem na závěr byla realizace novodobých domaleb na stěny, podnícená vlastníkem. Odborný diskurz vyvolávající různé postoje k novodobé intervenci do historických maleb generoval nesporně zajímavý úkaz komplikovanosti jednoznačného (jediného) správného odborného postoje. Detaily této problematiky jsou však již nad rámec nosného tématu příspěvku.

Náročná restaurátorská obnova sala terreny tak byla po třech letech intenzivních prací v létě 2019 ukončena.

Nepřízeň osudu sala terreny provázela dál, byť pro její záchranu bylo v dobré víře učiněno vše. V červenci 2020 došlo zcela nečekaně k masivnímu odpadnutí středové části stropních omítek s transferovanými malbami. Po dvou měsících následoval druhý opad. Strop byl provizorně zajištěn podpěrami, ale dobrá třetina ploch, včetně figurálních výjevů, ležela rozdrčená na podlaze.

Znalecký posudek⁹, který byl k havárii vypracován, konstatoval, že příčinou byla technologická chyba subdodavatelské stavební firmy realizující novou konstrukci stropního podhledu. Na prkenné podbití byla totiž osazena zcela nevhodná rákosová rohož, s minimálními rozestupy stvolů, navíc povrchově impregnovaná. Místo řídké, přírodní rohože s částečně půlenými stvolů zde byla použita rohož určená do exteriéru (např. odstínění balkónů a plotů). Takovou rákosovou armaturou nebylo možné jádrovou omítku důkladně prohodit. Její přilnavost k rákosu byla nízká a v součtu váhy následně instalovaných transferů, došlo k postupnému narušování adheze i koheze omítkových vrstev a jejich následnému odtržení od rákosu.

Práce byly investorem reklamovány a bylo nutné najít optimální řešení odstranění havárie, nápravy technického a bezpečnostního problému, který stop představoval. Tento náročný úkol a jeho vypořádání přináší hlavní oborově přínosné téma tohoto příspěvku, neboť představuje vzácný technický a technologický stavebně-restaurátorský problém, se kterým patrně není analogická zkušenost z praxe.

Prvotním velmi složitým úkolem bylo najít technické řešení vyvstalého problému. Diskutované postupy a hledané metody vycházely přirozeně z těch méně tradičních a ověřených, z určitého pohledu individuálně vyvíjených a vymyšlených pro daný problém in situ¹⁰. Konečný příklon byl veden k provedení snesení stropních omítek, a to ze zřejmého důvodu. Vadná rákosová rohož, která byla vážným bezpečnostním problémem, musela být odstraněna a celá konstrukce obnovena řádným a bezpečným způsobem. Požadavkem památkových orgánů zde bylo přirozené uplatnění snahy zachránit a navrátit původní omítky, které nesou

9 Znalecký posudek vyhotovil Pavel Brousil s konzultací Ing. Jiřího Černého, CSc.

10 V diskuzi navrhovaných postupů řešení byly tyto: 1) Zachování stávajícího stropu i s ještě držícími omítkami, následně husté provrtání stropu s instalací fixačních terčíků uchycených do dřevěného prkenného podbití. Terčíkové podložky by byly zapuštěny do omítky, přetmeleny a retušovány. Již odpadlé plochy by byly řešeny místní výměnou rákosování a plnou rekonstrukcí maleb na novou omítku, nebo v kombinaci se zpětným osazením nejvíce zachovaných opadlých originálů. 2) Byla i diskutována metoda fixace stropu z interiérové strany a jeho sanace s odstraněním vadné rákosové rohože ze strany krovu. Zde však nebylo nalezeno adekvátní technické řešení takové operace. 3) Opětovný transfer stropních omítek, odstranění vadné rákosové rohože, provedení nového rákosování a následně zpětné osazení transferů, včetně nejvíce zachovaných opadlých originálů, s finálním provedením rekonstrukcí zcela zničených úseků výmalby. 4) Sejmутí původních stropních omítek a jejich deponování. Oprava stropní konstrukce s provedením nových omítek a malířskou kopií rokokových výjevů.

Obr. 8 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Strop při druhém osazování transferovaných dílů, stav v průběhu restaurátorských prací. [LH, 2022]

barokní a rokokové malby. Nebylo však možné odhadnout, zda oba požadavky bude technicky možné a slučitelné naplnit. Před finálním návrhem koncepce a technologie celé záchranné akce bylo nutné, aby restaurátor provedl zkušební transfer, na němž ověří možnosti postupu prací a jejich výsledku. Ten se ukázal klíčový, neboť na něm byl závislý následný rozhodovací proces. Výsledek ukázal, že opětovný transfer omítek s oběma malířskými vrstvami je proveditelný. Příznivým faktorem byly dozajista i kvalitně provedené technické a technologické postupy při transferu předchozím, které myslely na reverzibilitu technologií a tím ponechaly otevřenou cestu pro jakýkoli další zásah bez neočekávaných technologických problémů.

Zásadní technologický problém však u opakovaného transferu nastal. Byť se dařilo zajistit malířské vrstvy a sejmut transfer ze stropu bez jejich poškození, nebylo možné postupovat běžným způsobem při ošetření jejich zadní strany. Zjistilo se, že pevná vrstva maltové směsi Teraco-transfer, kterou byly sejmuté kusy při prvním transferu lepeny zpět, je tak pevná a odolná, že ji nelze úspěšně odbrousit bez hrozby poškození spodní tenké originální omítky s malbami¹¹. Bylo nutné vymyslet způsob transferování stropu, který by umožnil druhé osazení s ponechanou starší vrstvou Teraco-transferu z prvního zásahu. Aby k tomu mohlo dojít, bylo vyloučené uvažovat o obnově tradičního technologického řešení (vrstvení) stropu, z důvodu hraniční mocnosti vrstev a potencialitě opětovného statického přetížení. Byl proto navržen postup uplatňující novodobé technické řešení.

11 Materiál Teraco-transfer obsahuje vysoký podíl hydraulické příměsi a elastifikátorů, proto má vysoký pevnostní koeficient.

Opakovaný transfer (retransfer) byl realizován. Koncepce, technologický i technický návrh byl dílem realizujícího restaurátora MgA. Lukáše Hrindy. Omítky s malbami musely být ze stropu snášeny bez ochranných přelepů, neboť celé omítkové souvrství bylo křehké, uvolněné od rákosu a na mnoha místech vypodložené vzpěrami. To rovněž bránilo vedení řezů ve stejných pozicích jako při předchozím zásahu. Ochranné přelepky Lovosou byly provedeny až na snesených dílech. Takto byl podruhé v pořadí proveden transfer celého stropu a sesbírány všechny použitelné, ne zcela rozdrčené, opadlé omítky. Zadní strana všech dílů byla očištěna a ošetřena s ponecháním vrstvy Teraco-transferu. Na stropním podhledu rákosovou rohož nově nahradilo keramické rabicové pletivo¹². To bylo opatřeno řídkým špricem a subtilní jádrovou omítkou, na kterou již mohly být v krátkém čase podruhé za sebou osazovány transferované díly. Osazování muselo proběhnout maltovou směsí připravenou z komerčních moderních produktů¹³, z důvodu priority posílení potřebné adheze při lepení. Z důvodu extrémní náročnosti prací a statických záruk bylo nakonec zvoleno zpět osadit pouze omítky uvnitř štukového zrcadla, kde se nacházely figurální výjevy. Transfery omítek z obvodových ploch vně tohoto orámování byly adjustovány, zaznamenána jejich původní pozice a deponovány ve speciálně vyrobených policových boxech, které jsou umístěny v klimaticky stálém prostoru interiéru zámku. Chybějící a nenávratně zničené partie byly doplněny novými vápennými omítkami, poškozené části maleb retušovány a zcela zničené úseky podle předchozích dokumentací malířsky rekonstruovány. K jejich rekonstrukci byly uplatněny kartony připravené dle fotografií, včetně využití digitální projekce fotek přímo na strop.

Prezentace tohoto restaurátorského zásahu nabízí prostor pro kritickou reflexi a je přírodním příkladem nabízejícím poučení z neúspěšné obnovy památky, jež paradoxně umožnila uplatnit zcela ojedinělý ale pro obor přínosný restaurátorský zásah.

Obr. 9 Zámek Rychnov nad Kněžnou, objekt sala terreny. Celkový pohled na výsledek dokončené obnovy prostoru včetně obnovy stropu po havárii. [LH, 2022]

Autoři fotografií:

[TŠ] Táňa Šlězová; [RŠ] Roman Ševčík; [PL] Pavla Laštůvková; [LH] Lukáš Hrinda

¹² Produkt Stauss NG – normované pletivo.

¹³ Jednalo se o kombinaci produktů Teraco-transfer a Weberfor profi. Samotný materiál Teraco-transfer nevykazoval dostatečně uspokojivé vlastnosti (zejména lepivost), proto byla uplatněná zmíněná směs jako technologický kompromis ustupující záruce bezchybné technicky-statické realizace.

